

Motion till riksdagen 2016/17:2497

av **Mikael Oscarsson m.fl. (KD)**

Försvar och säkerhetspolitisk inriktning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om säkerhetspolitisk inriktning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör ansöka om Natomedlemskap och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Försvarsmaktens breda roll i samhället och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om frivilligorganisationernas ställning enligt motionens intentioner och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för att skyndsamt utveckla förmågan att samutnyttja samhällsresurser och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en oberoende analys av Försvarsmaktens förmågor kontinuerligt ska göras enligt motionens intentioner och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över Försvarsmaktens förvarings- och logistikstrategi och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om operativ förmåga och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förmågan att ta emot internationell hjälp vid en kris och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om beredskapsövningar och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om beredskapskontroller och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt sammankalla Försvarsberedningen och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om personalförsörjning och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utplacera tung kustrobot på Gotland och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning i syfte att utreda hur Försvarsmakten skulle kunna vara övriga samhället behjälplig vid krissituationer och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att samövningar i större utsträckning än i dag kan ske myndigheter emellan och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utplacera ett kvalificerat artillerisystem på Gotland och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge de fyra regionala staberna i uppgift att initiera en ökad övningsverksamhet där kvalificerade militära resurser ställs till andra myndigheters förfogande och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att öka arméns anfallsförmåga i enlighet med motionens intentioner och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att avsevärt förstärka stridsgruppen på Gotland och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att organisera en stridsgrupp av brigadstorlek för skyddet av Stockholmsområdet och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utveckla fartygsförbandens förmåga att snabbt ombasera från en kuststräcka till en annan och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att bemanna flottan och flygförbanden med kontinuerligt tjänstgörande personal för att kunna upprätthålla en hög beredskap och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att förstärka sjöstridskrafterna för att säkerställa möjligheten till skydd av importsjöfart och mottagande av utländsk hjälp i anslutning till västkusten samtidigt som sjöstrid på ostkusten bedrivs och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att tidigarelägga och utöka införskaffningen av långräckviddigt luftvärnssystem och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att luftvärnet ska ha kapaciteten att täcka minst två större geografiska områden samt Gotland och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utöka antalet baser där luftstridskrafterna kan omlokalisera stridsflyget och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att skyndsamt inrätta ett kvalificerat markskydd av luftstridskrafterna och tillkännager detta för regeringen.

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att förstärka luftstridskrafternas basorganisation och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att tillföra långräckviddiga vapen för markmålsbekämpning och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över radarspanings/stridsledningsförmågan i syfte att stärka den och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt utreda luftstridskrafternas möjlighet att införa stridshelikoptrar i organisationen och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidmakthålla transportflygresurserna och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att effektivisera sjöoperativa myndigheters verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att, i enlighet med utredningen Maritim samverkan, överföra huvudmannskapet för sjö- och flygräddningen från Sjöfartsverket till Kustbevakningen och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt påbörja arbetet med att tillskapa en ny myndighet för psykologiskt försvar i enlighet med motionens intentioner och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rymdsäkerhet och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en samlad logistiktjänststrategi och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör tillsättas en utredning som analyserar tillgången till utlandsunderrättelser och om underrättelsetjänststrukturen bör förändras eller ej och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Arktis och tillkännager detta för regeringen.

Säkerhetspolitisk inriktning

Kristdemokraterna eftersträvar en trygg och värdig tillvaro för alla människor. Förmågan att möta såväl inre som yttre hot utgör två grundläggande uppgifter för det offentliga. Vi är en del av världssamfundet och beroende av fungerande relationer med resten av världen. Miljö- och klimatförändringar, demografi, energiberoenden, kärnvapenspridning, terrorism, bristande respekt för mänskliga rättigheter och internationell organiserad brottslighet är globala företeelser som påverkar vår säkerhet. Vi måste vara beredda att, efter vår förmåga, bidra till en säkrare och tryggare värld. Försvarets huvuduppgift är att värna människors liv, värdighet och frihet.

För att bygga ett starkt, brett och ändamålsenligt försvar vill Kristdemokraterna fokusera på försvarspolitikens innehåll och de mål säkerhetspolitiken är satt att uppnå – värna samhällets funktionalitet och att värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter. Försvarsmaktens förmåga att lösa nationella uppgifter – att försvara Sverige – i och med försvarsöverenskommelsen från 2015 har förbättrats. Men, Kristdemokraterna vill här presentera nästa steg för säkerhetspolitikens utveckling.

Antagonistiska hot – säkerhet byggs genom samarbete

Östersjöregionen har dessvärre blivit en region med försämrade relationer och en allt mer eskalerande hotbild. Då detta är en högst problematisk verklighet tillsattes en utredning i och med den senaste försvarspolitiska propositionen ”Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020”, som ett resultat av försvarsöverenskommelsen 2015. Utredningen utvärderar svenska militära samarbeten och studerar ett antal möjliga angreppspunkter på Sverige. Dessvärre är resultatet nedslående. Angreppspunkterna en antagonistisk nation kan använda är många.

Utredningen klargör att ”den enda stat i Sveriges närområde som under överskådlig tid kan tänkas utöva militär aggression mot sina grannar är Ryssland”. Utredningen konstaterar också att

Den situation där Sverige kan tänkas utsättas för militär aggression är därför, enligt utredningens mening, ett ryskt angrepp på Baltikum, i vad som skulle kunna betecknas som ’konsekvensaggression’.

Vidare konstaterar utredningen:

I själva verket är det så – och detta är den tredje och centrala iakttagelsen – att Sverige med stor sannolikhet redan på ett tidigt stadium skulle dras in i en rysk-baltisk militär konflikt. Skälen är såväl politiska, humanitära som militärgeografiska. Utredningens intryck är i denna del entydiga.

Därvidlag skiljer sig dagens situation från tiden för andra världskriget, när den dåvarande samlingsregeringen hade ett visst utrikespolitiskt manöverutrymme, som kunde utnyttjas för att hålla Sverige utanför kriget.

En allvarlig kris i Östersjöregionen kommer, som utredningen uppfattat det, att hanteras både av EU och Nato. Ett ryskt angrepp på Baltikum skulle involvera EU genom EU-fördragets artikel 42.7 och Nato genom Washingtonfördragets artikel 5.

EU-fördragets artikel 42.7 är fastställd i det s.k. Lissabonfördraget och är ett tämligen tydligt ställningstagande där Sverige avsvär sig den sedan länge gällande ”neutralitetspolitiken”.

Om en medlemsstat skulle utsättas för ett väpnat angrepp på sitt territorium, är de övriga medlemsstaterna skyldiga att ge den medlemsstaten stöd och bistånd med alla till buds stående medel i enlighet med artikel 51 i Förenta nationernas stadga. Detta ska inte påverka den särskilda karaktären hos vissa medlemsstaters säkerhets- och försvarspolitik.

Således har Sverige valt sida, vi står upp för våra unionsländer vid en kris – således är det felaktigt att hävda att Sverige fortfarande skulle vara ett neutralt land. Till detta kommer också den ensidiga solidaritetsförklaring som utfästs. Även här tar Sverige som land tydlig ställning för vilka länder vi kommer hjälpa vid en kris.

Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat medlemsland eller nordiskt land. Vi förväntar oss att dessa länder

agerar på samma sätt om Sverige drabbas. Sverige bör därför kunna ge och ta emot civilt och militärt stöd.

Regeringens nuvarande linje i Natofrågan är således inget annat än en avigsida mot försvarsalliansen och neutralitetsnostalgi.

Vidare försummar regeringen svenska intressen med nuvarande hållning. Det borde ligga i varje svensk regerings intresse att faktiskt få rösträtt i varje beslutsfattande församling som berör Sverige. Nato är en sådan församling.

Regeringens utredare påpekar också att ett eventuellt angrepp mot Baltikum kommer försvåras genom att Gotland sannolikt angrips innan ett eventuellt huvudangrepp mot Baltikum tar vid. I utredningen framgår:

För att försvåra för Nato kan den ryska ledningen därför överväga att, före själva huvudangreppet mot Baltikum, utplacera luftvärnssystem på svenskt område. Exakt var anses vara av mindre militär betydelse, men Gotland vore ett naturligt val.

Syftet med ett sådant angrepp är i första hand att skära av försvarsalliansens möjlighet att komma sina medlemmar till undsättning.

En reformerad försvarsmakt – inte bara ett militärt försvar

Givetvis måste Försvarsmakten ha kapacitet som säkerställer ett fullgott försvar av svenskt territorium. Utöver att förvalta och utveckla befintlig verksamhet måste vi lyfta blicken och påbörja arbetet med att se på vilka nya fronter och i vilka nya konstellationer vi behöver utveckla nya förmågor och samverka. Då nya hot står för dörren som ett traditionellt försvar inte rår på krävs bl.a. att vi utvecklar ett välfungerande cyberförsvar som kan stå emot attacker mot viktig it-infrastruktur och system av vikt för samhällets funktion samt att svenskt psykologiskt försvar förstärks avsevärt.

Att i närtid bygga upp ett försvar som självt kan försvara Sverige på flera fronter samtidigt är varken realistiskt eller kostnadseffektivt. Därför bör Sverige anslutas till försvarsalliansen Nato. För att möjliggöra ett heltäckande försvar av Sverige är inte bara resursförstärkning och ett medlemskap i Nato lösningen. Frivilligorganisationerna är också en vital del i försvarsarbetet. För att underlätta frivilligorganisationernas arbete är det av yttersta vikt att de får de förutsättningar som krävs för att deras högkvalitativa arbete ska kunna fortsätta att utvecklas. Organisationerna bidrar till att stärka det breda säkerhetsarbetet samt att förankra Försvarsmaktens arbete hos civilbefolkningen. Genom att stärka frivilligorganisationerna i fredstid så kommer också organisationernas förmåga att möta allvarliga händelser och kriser att öka.

För att säkerställa bibehållna samhällsfunktioner vid ett krisläge där svensk nationell säkerhet hotas, ett s.k. skymningsläge, är också ett fungerande civilt försvar absolut nödvändigt. Kristdemokraterna är positiva till att planeringen för totalförsvaret nu återupptagits. Ännu har inte någon komplett planering presenterats och det finns anledning att ifrågasätta myndigheters förmåga på central och regional nivå att prioritera och fördela resurser vid höjd beredskap. Denna kompetens bör skyndsamt utvecklas, inte minst för att i ett skarpt läge vara förberedd och för att i större utsträckning än idag samutnyttja samhällsresurser för att uppnå en bättre kostnadseffektivitet. Exempelvis skulle Försvarsmaktens mandat att bistå med

flygresurser för brandbekämpning kunna utökas med förbehållet att det inte får inverka menligt på Försvarmaktens primära uppgifter.

Målet med det civila försvaret ska vara att värna civilbefolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och att bidra till Försvarmaktens förmåga vid ett väpnat angrepp. Detta bygger in en robusthet i samhället som gör att samhället kan upprätthålla grundläggande funktioner vid ett försämrat säkerhetsläge.

Under allt för många år har arbetet med att planera ett civilt försvar uteblivit. Förberedelserna har varit sparsamma eller inga alls. Förmågan att upprätthålla någon form av civilt försvar vid en kris är idag mycket små om några alls. Kristdemokraterna delar regeringens analys att det finns behov av att utveckla samhällets förmåga att stödja Försvarmakten vid väpnat angrepp eller krig i vår närhet. Därför är det bra att regeringen nu har påbörjat en översyn och planering för det civila försvaret.

Läget i Försvarmakten

Bakgrund

Försvarmakten av i dag är ett resultat av försvarsbesluten som fattats efter kalla krigets slut. Under åren 1996, 2000, 2004 och 2009 togs försvarsbeslut vilka innebar stora neddragningar och förändrad inriktning från ett invasionsförsvar till ett insatsförsvar. Den allmänna värnplikten har lagts vilande och medborgarnas insyn i Försvarmakten har således minskat som en konsekvens av att allt färre kommer i kontakt med myndigheten.

Försvarmaktens organisation har sedan kalla krigets slut minskat på ett sätt som drastiskt överstiger konsekvenserna av 1925 års försvarsbeslut, vilket i sig med facit i hand var ett historiskt dåligt beslut. Beslutet skadade svensk försvarsförmåga kraftigt bara lite drygt ett decennium innan andra världskrigets utbrott. Beslutet medförde att finansieringen då gick från omkring 1,9 % av BNP till att skäras ned med närmare en fjärdedel. För året 1938 låg finansieringen på 1,5 % av BNP. Kommande år blev tuffa år statsfinansiellt för regeringen Per Albin Hansson II och III. Den nödvändiga återupprustningen under andra världskriget innebar att det vissa år avdelades mer än 10 % av BNP till försvaret. En process som var avslutad först något år efter det att världskriget var slut. Av detta borde rimligtvis slutsatsen dras att en basplatta med en väl fungerande försvarsmakt måste upprättas och vidmakthållas. Att ha en väl fungerande och finansiellt väl underhållen basplatta är en självklarhet och borde så alltid vara, även i tider av lugn och stabilitet.

I och med Europas inträde i en betydligt ”varmare” period sedan 1988 har antalet brigader minskat från 29 till 2 (två), lokalförsvarsbataljoner från 85 till 0 (noll). Hemvärnet från ca 100 000 till ca 22 000 man. Antalet flygdivisioner har nedgått från 17 till 6. Flygvapnets basbataljoner har reducerats från 32 till 2 (två). Luftvärnsbataljoner från 22 till 2. Stridsfartygen är nu 7 från att ha varit 34. Antalet ubåtar har minskat från 12 till 4. Antalet personer i krigsorganisationen har gått från ca 850 000 till ca 53 000 (inklusive de 22 000 i Hemvärnet).

Som andel av BNP har finansieringen sjunkit drastiskt för Försvarmakten. Åren 1975 och 1976 finansierades Försvarmakten till 3,1 % av BNP. Förra året, 2015, var finansieringen nere på motsvarande 1,1 % av BNP. Denna drastiska nedskärning där

lejonparten av finansieringen försvunnit för försvaret gör det inte möjligt att upprätthålla ett trovärdigt territoriellt försvar. Därför är försvarsöverenskommelsen ytterst viktig, om än bara ett första steg i återtagandet av en territoriell försvarsförmåga att tala om. Överenskommelsen är ett trendbrott där Försvarsmakten för första gången under ett antal decennier får ökade anslag.

De minskade anslagen till Försvarsmakten och effekten av att den allmänna värnplikten lades vilande 2010 har gjort att allt färre kommer i kontakt med myndigheten. Detta leder till att medborgarnas möjlighet att få insyn i Försvarsmaktens verksamhet minskat drastiskt, vilket är ett påtagligt demokratiproblem. Sveriges medborgare har begränsade möjligheter att bilda sig en uppfattning om Försvarsmakten idag, dess verksamhet och huruvida avdelade medel används på mest effektiva sätt.

Därför föreslår Kristdemokraterna att det årligen genomförs en oberoende analys av Försvarsmaktens verksamhet och förmåga och att den redovisas offentligt i ett lämpligt sammanhang. I redovisningen bör faktorer som bemanning, materieluppfyllnad, genomförd utbildning, kostnader och bedömd förmåga relaterat till förbandsmålsättningarna redovisas för varje krigsförband. I vissa, mycket få, fall som t.ex. några specialförband avsedda för terroristbekämpning eller motsvarande uppgifter, kan det finnas skäl att överväga i vilken mån uppgifterna ska vara öppna. För att det inte ska råda någon tvekan om att redovisningarna är opartiska och objektiva bör analysen utföras av t.ex. Riksrevisionen. Fram till dess att en kontinuerlig genomlysning görs av Försvarsmakten inväntar Kristdemokraterna försvarsutskottets uppföljning av krigsförbandens bemanning.

Operativ förmåga

Stora delar av landet saknar och kommer under lång tid framöver att sakna militär närvaro. Förutom Hemvärnsförband, finns inga militära enheter mellan Stockholm och Boden i norr. I södra delen av Sverige är arméstridskrafterna koncentrerade till ett fåtal garnisoner: Skövde/Karlsborg, Revinge, Eksjö och Halmstad. Cheferna på dessa platser har samtidigt ansvaret för att stödja och leda Hemvärnsförbanden i respektive region. Chefen för I 19 i Boden har ansvaret för cirka tio Hemvärnsbataljoner som täcker halva Sveriges yta, de fyra nordligaste länen med sina 53 kommuner. Flygvapnet är baserat på tre ställen Ronneby, Såtenäs och Luleå. Flottan i Karlskrona och amfibieförbanden på Berga. De begränsade basresurserna gör det mycket svårt att flexibelt utnyttja flygstridskrafterna över hela landet, samtidigt som det gör det omöjligt att sprida flygplanen för att därmed minska sårbarheten vid ett eventuellt angrepp.

Chefers och stabers förmåga att leda förband och annan verksamhet är kraftigt urholkad. Det är tveksamt om förmågan kan återtas till 2019 om inte övningsverksamheten intensifieras avsevärt. Detta måste tas i beaktande vid bedömningen av den operativa förmågan.

Behovet av operativ förmåga varierar med den situation som kan uppstå. Hur dessa situationer exakt skulle kunna se ut är omöjligt att förutsäga. Det är dock fullt möjligt att dra generella slutsatser av arten: vid ett eventuellt militärt hot måste flygbaser kunna skyddas – det kräver kvalificerat luftvärn; markstridsförband som saknar broläggare har begränsad anfallsförmåga etc.

I och med försvarsbeslutet 2015 kommer Försvarsmakten vara tämligen väl lämpad för att i fredstid hantera incidenter och hävda Sveriges territoriella integritet. Med tillräcklig förberedelse, kan den organisationen också avdela kvalificerade såväl

mark-, sjö- som flygresurser till internationella uppgifter av olika slag. Skulle Sverige eller delar av Sverige bli angripet kommer vi att med egna resurser, förutsatt att alla förband hunnit mobiliseras och samövas, kunna lösa i stort sett följande uppgifter:

Markstridsförbanden (hela armén), i samverkan med huvuddelen av marin- och flygstridskrafterna skulle under kortare tid kunna försvara ett begränsat geografiskt område, t.ex. Stockholms län, mot ett begränsat angrepp. Förmågan att anfälla och slå en motståndare (även en måttligt stor styrka) som luftlandsatt eller landstigit på svenskt territorium kommer att vara mycket begränsad. De nationella skyddsstyrkorna (Hemvärnet) kommer att fylla en viktig uppgift i att bevaka och skydda viktiga anläggningar mot sabotage och liknande hot. Sammantaget innebär det att endast en liten del av landet kan försvaras och då endast under kort tid. Möjligheterna att återta viktig terräng eller viktiga anläggningar är mycket små, i det närmaste obefintliga.

Flottan skulle med ytstridsfartyg kunna genomföra kustnära insatser i en riktning mot en angripares företag till sjöss, det förutsatt att stora delar av flygstridskrafterna avdelades till att skydda dessa insatser när de genomförs. Ubåtarna skulle under lång tid kunna utföra spanings- och anfällsföretag i en, eventuellt två, riktningar i Östersjön.

Flygförbanden skulle kunna luftförsvara nordligaste Sverige och delar av Sydsverige under begränsad tid, eller i en riktning under något längre tid, det under förutsättning att det återskapas ett krigsbassystem så att flygplanen inte blir beroende av ett litet fåtal sårbara baser.

Risken är dock för närvarande stor att ingen av de ovan angivna uppgifterna kan genomföras som beskrivet om det föreligger ett lufthot i form av konventionellt attackflyg, beväpnade obemannade flygfarkoster, kryssningsrobotar eller ballistiska robotar. Därför ställer vi oss positiva till att överenskommelsen skjuter till ytterligare ett modernt luftvärnssystem.

Modellen med arsenalförvaring är mycket sårbar för tidiga insatser med robotar, flyg och sabotageförband. Logistikorganisationen i övrigt är också uppbyggd på ett sätt där det saknas mellanled som kan säkerställa flödet av förnödenheter, ammunition, reservdelar etc. från centrala förråd till de stridande förbanden. Det innebär att förbanden efter en första insats riskerar att stå utan förnödenheter under lång tid. Kristdemokraterna anser att förvaringen och logistikorganisationen bör ses över i syfte att på sikt komma tillrätta med nuvarande problem.

Inriktningen i solidaritetsförklaringen anger att Sverige ska kunna ge och ta emot militär hjälp. Ska det vara realistiska optioner förutsätter det omfattande förberedelser. Förmågan att ge hjälp grundar sig på hur de svenska förbanden är utformade, deras tillgänglighet och deras förmåga att samverka med utländska enheter, förutom avvägningen mellan att ha förband kvar i Sverige kontra att skicka dem utomlands.

Förmågan att ta emot hjälp bygger på att det finns en organisation och infrastruktur som kan hantera detta. En allvarlig brist är avsaknaden av en organisation som förberett de utländska förbandens gruppering, samverkan med svenska förband och staber, samt nödvändig samordning med det civila samhället. Det senare gäller exempelvis förnödenhetsförsörjning, sjukvård, polisiär verksamhet m.m. Lika allvarlig är bristen på svensk luftvärnsförmåga för att skydda deras ankomst, förflyttningar, basering/gruppering och verksamhet. Skulle det röra sig om flygförband är det begränsade antalet militära flygbaser och deras begränsade storlek, ett allvarligt hinder för att ta emot utländskt stöd, speciellt i en situation där det inte råder krig och insatsen utfördes i ett krigsavhållande syfte. I ett sådant läge är det osannolikt att Försvarsmakten kan rekvirera t ex Arlanda eller Landvetter för militära ändamål. Även

om det skulle vara möjligt, måste även då ett stort antal åtgärder vara förberedda lång tid innan, under månader eller år. Därför är det av yttersta vikt att förmågan ses över i syfte att möjliggöra en organisation som kan ta emot hjälp.

Att Försvarsmakten till delar är uppbyggd enligt ett modulsystem ger goda möjligheter att bidra till solidaritetsaktioner när gott om tid står till förfogande. Skulle det röra sig om insatser med kort varsel, veckor till någon eller några månader, är dock risken uppenbar att förbanden inte kommer vara tillräckligt samövade ifall de skulle behöva genomföra strid. Samma problem gäller vid nationella insatser, det vill säga vid försvar av svenskt territorium. Förbanden kommer inte att vara samövade vid ett snabbt uppväxande hot, än mindre vid ett överraskande angrepp. Förmågan till samverkan med utländska förband är en direkt funktion av samövningar i fred. Ska ambitionen i solidaritetsförklaringen nås krävs det avsevärt fler sådana samövningar, nationellt som internationellt, och med större förband, än vad som genomförs i dag.

I detta led krävs ett antal åtgärder där beredskapskontroller och beredskapsövningar spelar en viktig del. Att det genomförs beredskapskontroller för att se i vilken mån den i dag existerande organisationen har förmåga att med kort varsel inta en högre beredskap. Åtgärden är mycket angelägen då Försvarsmakten i dag består av nyorganiserade förband vilka dessutom skall understödjas av en helt ny logistikorganisation. Systemet måste prövas och svagheter identifieras och åtgärdas. Det skulle dessutom bidra till att fokusera personalens uppmärksamhet mot Försvarsmaktens huvuduppgift – värna vår territoriella integritet.

Bortom försvarsöverenskommelsen

Kristdemokraterna ser försvarsöverenskommelsen som ett viktigt första steg för ett starkare försvar som ändamålsenligt kan försvara Sveriges gränser. Vi ser att försvarsöverenskommelsen gör gott i att staka ut en ny väg för att Försvarsmakten ska ha tillgängliga resurser och möjligheter att göra det den gör bäst – försvara vår fred och frihet.

Vad vi dock redan nu, ett år senare, ser är att verkligheten har kommit ikapp den för ett år sedan så nödvändiga propositionen. Situationen i Östersjöregionen har eskalerat bara det senaste året och det är nu dags att återigen sammankalla Försvarsberedningen för att skyndsamt påbörja ett nytt arbete med att staka ut vägen till ett starkare försvar där det uttalade målet bör vara att försvarsutgifterna på sikt uppgår till minst 2 % av BNI.

Men det är inte enkom mer medel som kommer att kunna lösa Försvarsmaktens idag tämligen försvagade situation. Lösningar behöver komma till på personalförsörjningssidan, materielsidan och den rent organisatoriska sidan.

För att stärka försvarets personalförsörjningssituation på kort sikt föreslår vi att värnpliktslagstiftningen återaktiveras i reducerad skala. Den nyligen presenterade Personalförsörjningsutredningen utgör där ett viktigt ingångsvärde. Speciellt kravet på att systemet aktiveras så fort som det överhuvudtaget är praktiskt möjligt.

För att en återmilitarisering av Gotland och ett allmänt stärkt försvar ska ha någon större möjlighet att faktiskt värna svenskt territorium krävs också komplettering av ett antal system. Stridskrafterna på Gotland måste utformas så att de avskräcker från ett angrepp, eller åtminstone framtvingar en så omfattande resursinsats, och därmed

röjande förberedelser, så att det skapar tid till andra svenska motåtgärder eller ingripande från Nato. Detta är omöjligt utan att det finns en förmåga att bekämpa mål i luften, på havet och att markstridsförbanden har en god anfallsförmåga. Därför föreslår vi att regeringen skyndsamt utreder möjligheten att utplacera kustrobot på Gotland, att skyndsamt utreda hur Gotland kan förses med ett fullvärdigt artillerisystem och luftvärn, utbildad personal samt nödvändiga stödsystem.

Försvarmakten har kompetenser och resurser som skulle kunna spela en stor roll vid olika typer av påfrestningar på samhället, t.ex. naturkatastrofer, terrorhandlingar och allvarliga olyckor. Under lång tid har det funnits en uttalad tveksamhet såväl på politisk nivå som bland andra myndigheter att utnyttja Försvarmaktens olika förmågor vid händelser där olika civila myndigheter har huvudansvaret. Nedmonteringen av de militära (och civila) staber som hade att samverka i krig, har lett till att kunskapen om Försvarmaktens olika möjligheter att stödja det civila samhället till mycket stor del försvunnit. Detta innebär att dessa befintliga statliga resurser riskerar att bli outnyttjade i situationer där de skulle kunna göra stor nytta, att olika myndigheter anskaffar system där likartade system redan finns i Försvarmakten, att det byggs upp parallella kompetenser inom statsförvaltningen, samt att underhållskostnaderna för olika system blir höga genom att materielanskaffning och underhåll inte samordnas mellan civila myndigheter och Försvarmakten. Effekten av eventuella insatser blir också lägre genom att berörda civila myndigheter inte övat ihop med olika komponenter ur Försvarmakten och därmed inte heller vet hur resurserna skulle kunna utnyttjas på bästa sätt.

I Försvarmakten finns bland annat nedanstående resurser och kompetenser vilka borde kunna utgöra en del av samhällets beredskap vid allvarliga hot, olyckshändelser och katastrofer.

Försvarmakten disponerar ett femtiotal helikoptrar. Vissa är optimerade för eftersökning och räddning av personer såväl över land som över vatten. De nyanskaffade helikoptrarna av typen ”Blackhawk” kommer att utgöra en betydande transportresurs för att snabbt flytta t.ex. personal och materiel till ett område där lokala myndigheters resurser måste förstärkas. Vissa av helikoptrarna är utrustade för medicinska uppdrag och skulle kunna bidra vid större olyckor när den civila organisationen för ambulanshelikoptrar är otillräcklig.

Den stora transportkapacitet som finns i form av Försvarmaktens transportflygplan är också en resurs som i avsevärt större utsträckning skulle kunna planeras in i samhällets beredskapsåtgärder när det gäller olika typer av ickemilitära hot.

Ingenjörsförbanden har fordon som är optimerade för att kunna arbeta under extremt ogynnsamma förhållanden, exempelvis röja vägar eller rasmassor. De har också personal vilken är specialutbildad på att hantera och desarmera olika typer av bomber och sprängladdningar.

Vid många garnisoner finns speciella, terränggående, skyddade bärgningsfordon med en kapacitet överstigande de flesta civila bärgningsbilar, som skulle kunna var ett bidrag i situationer där sådana egenskaper vore värdefulla.

Försvarmaktens olika typer av bepansrade personaltransportfordon skulle kunna utgöra en värdefull resurs för polisen vid insatser där det föreligger stor risk för att personalen skulle kunna bli beskjuten, t.ex. vid ingripande mot terrorister.

Försvarmaktens rörliga stabsförband som har förmågan att snabbt samordna olika verksamheter i stor skala skulle kunna var ett stöd för olika civila chefer, t.ex. en kommuns räddningsledare, i händelse av katastrof.

Försvarsmaktens personal är generellt sett en i många stycken outnyttjad resurs, med undantag av Hemvärnet som redan i dag ger ett viktigt bidrag till det civila samhällets säkerhet. Vissa av specialförbanden skulle kunna utgöra en förstärkningsresurs till polisens nationella insatsstyrka. I stort sett alla förband skulle kunna utgöra en resurs om det uppstod ett behov av att förstärka bevakningen av känsliga objekt, t.ex. större flygplatser vid ett allvarligt terroristhot. Det stora problemet är i grunden inte bristande lagstiftning eller författningsstöd – myndigheter har rätt att begära stöd från varandra – utan snarare är problemet olika myndigheters tendens att vilja skaffa egna resurser för alla tänkbara eventualiteter. Detta leder till en misshushållning med statens medel. En annan faktor som bidrar till att Försvarsmaktens resurser riskerar att bli outnyttjade i situationer där de skulle kunna göra stor nytta, är att det inte genomförs några mer omfattande samövningar. Alltså praktiska övningar där olika myndigheter på ett handfast sätt får tillfälle att lära sig om Försvarsmaktens olika förmågor. De fyra regionala staber som nu upprättas för att utöva territoriell ledning och förbättra samverkan mellan civila och militära myndigheter, bör därför också ges uppgiften att initiera en ökad övningsverksamhet där kvalificerade militära resurser (inte bara Hemvärnet) ställs till andra myndigheters förfogande för att bidra vid naturkatastrofer, stora olyckor eller andra händelser som kan påverka människors säkerhet. Det är inte heller osannolikt att en ökad samverkan med civila myndigheter skulle kunna vara en motivationshöjande faktor för de soldater som ska tjänstgöra under lång tid i Försvarsmakten och kanske därför skulle finna övningar av annan karaktär, än rent militära, som stimulerande.

Det är dock inte enbart Försvarsmaktens personalförsörjning som måste lösas skyndsamt. Det faktum att anställda idag från ena dagen till den andra kan gå från en anställning inom statsförvaltningen till att få en anställning inom försvarsindustrin kan också det vara ett problem i vissa hänseenden.

Försvarsområdet är unikt till sin karaktär. Relationen mellan staten och industrin är ofta mycket tät och sekretessbehovet stort. I regeringens proposition Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020 gör regeringen bedömningen att behovet av, och möjligheterna till, att införa ett karensystem för personal som lämnar statsförvaltningen till förmån för försvars- och säkerhetsindustrin. Blotta misstanken om att någon på ett otillbörligt sätt skulle kunna gynnas av dessa övergångar på skattebetalarnas bekostnad måste undvikas. Ett viktigt steg i den riktningen skulle kunna vara införandet av ett karensystem för personal som lämnar statsförvaltningen till förmån för försvars- och säkerhetsindustrin.

Därför är det positivt att regeringen nu gjort ett tilläggsdirektiv till utredningen om vissa villkor för statsråd och statssekreterare (Fi 2015:10) som nu fått i uppgift att även se över möjligheten att införa ett karensystem för statsråd och statssekreterare.

Markstridskrafterna

I och med att det nationella försvaret åter blivit en huvuduppgift för Försvarsmakten bör principen med ett modulbaserat system där förbanden sätts ihop efter behov överges. Istället bör förbanden organiseras så att de är omedelbart användbara, där alla nödvändiga system ingår i förbandet från början och därmed också regelmässigt övar tillsammans. Skulle det vid internationella uppgifter vara så att alla funktioner inte är nödvändiga så lämnas de därhän. Denna princip bör definitivt gälla på bataljonsnivå. Den utveckling som pågår i detta avseende är därför glädjande, men bör genomföras

fullt ut för att brigaderna snabbt ska kunna agera som allsidigt användbara förband. Här bör funktionsförbandens volym och tillhörighet (i krigsorganisationen) övervägas. I detta sammanhang bör det upprättas en tredje brigadstab. Därmed skulle förbanden i Boden, Skövde och på Revingehed enklare kunna övas i brigads ram och ledningen av förbandsproduktion och försvarsförberedelser förenklas. Samtidigt skulle ansvarsförhållandena förtydligas. Att brigaderna de närmaste åren inte skulle vara fulltaliga spelar i sammanhanget mindre roll – kvaliteten i verksamheten skulle förbättras och sannolikt också vissa funktioner kunna rationaliseras.

Frågan om allsidigt sammansatta förband hänger även ihop med den i grunden allvarligaste bristen av alla, officerskårens kraftigt urholkade förmåga att föra förband i fält. Den bristande förmågan återfinns redan på kompaninivå och är akut på bataljons- och brigadnivåerna. Förutom att än tydligare prioritera förbandsverksamheten och övningar med förband krävs här sannolikt strukturella förändringar som ökar tillgängligheten av fulltaliga förband. Här finns flera vägar att gå:

- öka andelen kontinuerligt tjänstgörande soldater på bekostnad av de tidvis tjänstgörande
- kalla in de tidvis tjänstgörande oftare på bekostnad av deras möjligheter att delta i internationella operationer
- skapa speciella ”övningsförband” kopplade till Försvarsmaktens skolor. Här kan ett utökat nordiskt samarbete också spela en betydelsefull roll.

Sannolikt kommer det behövas en kombination av alla dessa åtgärder.

De i försvarsbeslut 2015 planerade markstridsförbandens anfallsförmåga behöver framöver ytterligare stärkas. Här bör också det efterhand ökande teknikgapet gentemot en motståndare noteras. Till exempel är förmågan att bekämpa beväpnade drönare ytterst begränsad. En redan idag vanlig företeelse på stridsfältet. Speciellt akut framstår bristen på indirekt understöd och förmågan att möta olika typer av nya lufthot, men också de bristande möjligheterna att snabbt kunna samla tillräckliga styrkor för att framgångsrikt kunna anfälla en angripare i de skeden när han är som sårbarast – d.v.s. tidigt i en operation.

För att öka arméns anfallsförmåga och för att tidigt kunna möta en angripare i fler riktningar bör den tyngre materiel som är förrådsställd som en materielreserv – för i storleksordningen fyra mekaniserade bataljoner – förbandsorganiseras. Det bör ske i form av uppsättandet av kaderförband, som innebär att förbandet bemannas med en liten andel aktivt befäl i fredstid och där övrig personal bara kallas in för uppgifter som hänger samman med övningar och nationellt försvar. Dessa förband inordnas i de ovan föreslagna tre brigadstrukturena.

En mekaniserad, avsevärt förstärkt, bataljonsstridsgrupp organiseras och utgångsgrupperas på Gotland. Möjligheten att stationera del av Archersystemet på Gotland ses över och en speciell stridsgrupp av brigadstorlek bör organiseras för skyddet av Stockholmsområdet.

Sjöstridskrafterna

Frånvaron av ett kvalificerat luftvärnsrobotsystem på våra stridsfartyg begränsar kraftigt deras förmåga att lösa flera uppgifter, bl.a. saknar fartygen möjligheten att eskortera transporter till sjöss i en situation där det föreligger ett lufthot.

Det lilla antalet fartyg Sverige idag besitter skapar ett operativt problem genom att vi skulle tvingas välja mellan att basera i praktiken hela flottan på antingen västkusten – för att skydda importsjöfart mot bl.a. ett eventuellt ubåtshot, eller i Östersjön – för att bidra till att skydda fastlandet och Gotland. Antalet stridsfartyg bör därför utökas till en nivå där det är möjligt för flottan att verka på väst- och ostkusten samtidigt. Förmågan att hantera ett ubåtshot är speciellt viktig då det kan vara aktuellt även i situationer då det inte föreligger en öppen konflikt. Ubåtsinsatser kan genomföras anonymt i en krissituation för att t.ex. utöva påtryckningar.

För att kunna utnyttja fartygsförbandens rörlighet är det viktigt att de har möjligheter att snabbt ombasera från en kuststräcka till en annan. Den nu planerade basorganisationen innebär där vissa begränsningar. Den bör förändras.

Flottans fartyg (och flygförbanden) ska vara bemannade med kontinuerligt tjänstgörande personal för att kunna upprätthålla en hög beredskap, vilket är logiskt av både ekonomiska och operativa skäl. Det är ett måttligt personalkrävande system men kan utveckla hög effekt, speciellt i ett inledande skede av en eventuell konflikt. Det har en ”hög profil” – synlighet – med vilken vi, i en krissituation, kan markera att vi både kan och vill hävda vår suveränitet. Den nuvarande ordningen med att en stor del av förbandens personal har ”dubbelbefattningar” på andra platser i Försvarmakten påverkar såväl förbandens beredskap som möjligheterna att öva på ett negativt sätt. Här bör det vidtas åtgärder så att fartygsförbanden ges en bättre bemanningssituation.

Marinen bör förstärkas så skydd av importsjöfart och mottagande av utländsk hjälp i anslutning till västkusten kan säkerställas samtidigt som sjöstrid på ostkusten måste kunna genomföras parallellt.

Luftstridskrafterna

Kännetecknet för flygstridskrafterna är förmågan att intermittent kunna utveckla hög effekt mot främst luft- och sjömål, samt stridskraftens mycket stora rörlighet. För att uppnå detta krävs fungerande flygbaser. Baser är dock sårbara och hotas av flera typer av stridsmedel, flyganfall, robotanfall och sabotage. För att skapa ett rimligt skydd mot dessa hot krävs kvalificerade långräckviddiga luftvärnssystem, möjligheten att sprida flygplanen på många baser och ett väl fungerande skydd på marken. Finns inte samtliga dessa komponenter är risken stor att flygplanen aldrig kommer till verkan – de blir utslagna på marken.

Långräckviddiga luftvärnssystem i tillräckligt antal för att skydda större områden (det kan vara flygbaser, flottans basområden, befolkningscentra och vital infrastruktur) saknas i den planerade strukturen. Dessa långräckviddiga system bör ingå som en del i flygstridskrafterna då deras insats skulle vara mycket nära knuten till flygförbandens verksamhet. Fyra kvalificerade eldenheter bör ge möjlighet att skydda övre Norrland, Mälardalen, södra Sverige och Gotland samtidigt.

Det nuvarande antalet basförband tillåter bara att ett begränsat antal flygbaser kan betjänas. Det försvårar bl.a. utnyttjandet av civila flygplatser som reservbaser. Speciellt problematisk vore situationen om flygstridskrafterna skulle behöva kraftsamlas till östra Mellansverige eller Norrland. Basorganisationen bör framöver förstärkas.

Det begränsade antalet radarspanings/stridsledningsflygplan, två stycken, gör det omöjligt att bedriva en kontinuerlig kvalificerad övervakning av Östersjön. Den förmågan bör utökas. Här kan olika tekniska lösningar vara tänkbara: Bristen på en bred palett av vapen för att bekämpa markmål gör att flygstridskrafterna bara i begränsad

utsträckning kommer att ha förmåga att bekämpa markmål. Detta måste ses som speciellt allvarligt med hänsyn till den lilla volymen egna markstridsförband, de kan inte vara överallt. Flygstridskrafterna bör därför bl.a. tillföras långsträckviddiga vapen för markmålsbekämpning.

En avgörande svaghet under kalla kriget var svårigheten att tidigt kunna möta oväntade händelseutvecklingar på marken. Sveriges stora yta har alltid inneburit att det funnits luckor, med svagt försvarade områden, som en angripare kan utnyttja. Ett mycket effektivt medel för att möta sådana händelseutvecklingar, tidigt påföra en angripare förluster, fördröja hans framträngande och skapa tid för att kraftsamla markstridsförband till det hotade området är stridshelikoptrar. Dessa kan mycket snabbt förflytta sig till i stort sett vilken del som helst av Sverige och utveckla mycket hög effekt under kort tid. Systemet skulle dessutom passa mycket väl in i en tämligen personalsvag men högteknologisk organisation i ett land med Sveriges geografiska utsträckning. Det skulle också kunna utgöra en mycket mångsidig och användbar komponent vid olika typer av fredsoperationer. Införande av stridshelikoptrar i organisationen bör övervägas. Transportflygsresurserna utgör en viktig del såväl vid kraftsamling och försörjning av stridskrafterna, i det nationella försvaret, som i internationella insatser. Ju färre förband vi disponerar, desto viktigare blir det att kunna genomföra strategiska och operativa omgrupperingar snabbt. Transportflygresurserna bör långsiktigt vidmakthållas.

Flygstridskrafterna bör förstärkas och ges förmåga att kraftsamla till alla delar av landet genom att basorganisationen förstärks.

Sjö- och flygräddning

Som sjö- och flygräddningen idag är strukturerad ligger detta ansvar idag primärt hos Sjöfartsverket. Den senaste tiden har ett antal uppmärksammade uppgifter kommit ut i media. Dessa har gjort gällande att myndigheten mot gällande regler gjort en upphandling och att allt inte gått rätt till. Men, uppgifterna som framkommit belyser inte bara ett specifikt fel som begåtts. De belyser också det faktum att dagens struktur ter sig tämligen ineffektiv där tämligen kapitalintensiva resurser – helikoptrar – inte utnyttjas effektivt. Det krävs ett antal års arbete för en myndighet att bygga upp både erfarenhet och kompetens inom sjö- och flygräddning.

För att utnyttja statens resurser effektivt krävs att myndigheter samverkar både över ansvarsområden och över kompetensområden. Detta skulle kunna göras i större utsträckning än vad som görs idag.

Ansvaret för sjöövervakning och räddningstjänst till sjöss ligger hos Kustbevakningen. Myndigheten har både en lång erfarenhet på området och tekniskt avancerade flygplan för uppgiften. Samtidigt ligger ansvaret för SAR (search and rescue), alltså efterforskning och räddning, hos Sjöfartsverket. Det kan vara både till sjöss och på fjället. Detta är en uppdelning som inte är resurseffektiv eller ger några stora synergieffekter.

Regeringen beslutade 2011 om en utredning som skulle se över Sveriges maritima resurser och den talar sitt tydliga språk, uppdelningen som finns idag är inte optimal. Utredningen presenterades 2012 och kom bland annat fram till:

att regeringen överväger att på sikt förändra huvudmannaskap för sjö- och flygräddningen, inklusive organisation och ansvar för räddningshelikopterverksamheten, även kallad SAR med engelsk förkortning. Sjöfartsverket som i dag ansvarar för verksamheten hanterar den väl men utredaren anser att det finns långsiktiga synergieffekter och effektivitetsvinster i att Kustbevakningen får huvudmannaskap för sjö- och flygräddning och att Försvarmakten återfår ansvar för att tillhandahålla SAR-helikoptertjänst i samband med att Helikopter 14 (NH90) införs i Försvarmaktens helikopterflottilj.

Således förespråkar utredningen en lösning där Kustbevakningen och Försvarmakten delar på uppdraget sjö- och flygräddning, till skillnad från dagens situation där tre myndigheter delar på uppgiften.

Försvarmakten disponerar idag ett femtiotal helikoptrar och har lång erfarenhet av att bedriva helikopterverksamhet, olika typer av räddningsuppdrag. Dessutom är ett av Försvarmaktens senaste helikoptersystem anpassat för ”räddningsaktioner i svårtillgängliga områden och till sjöss”. För att uppnå ett effektivt utnyttjande av de helikopterresurser som idag står till statens förfogande är det nödvändigt att i större grad samverka myndigheter emellan. Men också att se över huruvida huvudmannaskapet för Sjö- och flygräddning bör överföras till Kustbevakningen i enlighet med utredningen Maritim Samverkan. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Cybersäkerhet

Vårt samhälle, liksom de flesta samhällen i världen, är och blir allt mer beroende av informationsteknik. Det kan gälla datorbaserad styrning och övervakning av viktiga samhällsfunktioner som t.ex. elförsörjning, vattendistribution, trafikreglering på vägar, järnvägar och i luften eller hantering av andra funktioner som betalningar, handel och information.

Cyberangrepp kan leda till mycket omfattande följder för samhället, i vissa avseenden lika förödande som ett angrepp med konventionella vapen. Till skillnad från konventionella angrepp kan det vara utomordentligt svårt att identifiera vem som står bakom ett cyberangrepp. Frågan uppstår också, om man kan se cyberangrepp som en krigshandling, som kan besvaras med konventionell vapenmakt. Sannolikt inte då cyberattacker har en inbyggd osäkerhet som bl.a. gör att man aldrig med säkerhet kan veta vem som ytterst initierat angreppet. Hot om cyberangrepp kan dessutom utnyttjas i utpressningssyfte – inte bara mot företag och organisationer utan även mot regeringar. Samhället måste därför ha en god förmåga att såväl möta direkta angrepp som att avskräcka en eventuell angripare. Det kan bara ske på samma arena som hotet uppträder – cyberarenan.

Systemet för informationssäkerhet, precis som det svenska krissystemet i övrigt, bygger på två grundprinciper: ansvars- och närhetsprincipen. Närhetsprincipen betyder att en kris först och främst ska hanteras där den inträffar av de närmast berörda och ansvariga. Ansvarsprincipen innebär att den som bedriver verksamheten i vanliga fall även är ansvarig i en krissituation. Om de lokala resurserna inte räcker till och om hanteringen av incidenten blir för omfattande kan statliga insatser bli aktuella. Genom att cyberhotet sällan kan avgränsas geografiskt eller till en enskild verksamhet innebär det att staten ofta kommer att spela en viktig, ibland avgörande, roll.

Det finns sex myndigheter i Sverige som har ett av regeringen utsett ansvar för informationssäkerheten i samhället. Dessa myndigheter ingår i Samverkansgruppen för informationssäkerhet (Samfi). Att benämna Samfi som Sveriges cyberförsvar vore inte korrekt. Den är först och främst inriktad mot Sveriges informationssäkerhet och hantering av it-incidenter. De myndigheter som ingår i Samfi är: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Försvarmakten (FM), Försvarets materielverk (FMV), Försvarets radioanstalt (FRA), Rikspolisstyrelsen (RPS) (som representeras genom Rikskriminalpolisen och Säkerhetspolisen) samt Post- och telestyrelsen (PTS). MSB har främsta ansvaret för informationssäkerheten i Sverige. De övriga myndigheternas aktivitetsområden är främst av stödjande och förebyggande karaktär.

Ett problem med skyddet mot cyberhot är att mycket av infrastrukturen och handeln och andra funktioner är beroende av företag eller ägs av företag. Dessa är vinstdrivande och i vissa fall obenägna att satsa stora medel i förebyggande syfte då det är svårt att värdera nyttan i förväg. Detta kan jämföras med kostnader för försäkringar eller för våra gemensamma samhällsfunktioner som brandkåren eller Försvarmakten. Samhället måste därför införa regler och även vidta andra åtgärder för att underlätta för företag som är beroende av datorbaserad systemstyrning och övervakning samt tvinga dem att vidta förebyggande åtgärder som minskar samhällets sårbarhet mot hot och angrepp inom cyberdomänen.

Det ligger i sakens natur att det inte är möjligt att förutse hur eventuella cyberattacker kan se ut om man själv inte bedriver forskning och försök på hur cyberattacker kan genomföras. Kan man inte agera aktivt mot en angripare kan redan organisationer eller stater med tämligen små resurser överbelasta våra system eller ostört söka svagheter i vårt skydd mot cyberattacker. Det är därför angeläget att vi utvecklar en egen förmåga för att aktivt kunna motverka cyberattacker. Därför ser Kristdemokraterna positivt på att regeringen nu gett Försvarmakten i uppdrag att arbeta fram ett förslag till cyberförsvar.

En förutsättning för att vidta såväl passiva som aktiva motåtgärder är att det finns en organisation med bred kompetens. Det innebär bland annat att alla myndigheter, företag och organisationer måste ha en skyldighet att rapportera alla former av cyberangrepp som riktas mot dem till en central myndighet. Detta är ett nödvändigt led för att skapa den kunskapsbredd som krävs för att möta olika typer av cyberangrepp. Det är dock omöjligt att skapa ett rimligt skydd mot cyberangrepp utan omfattande internationell samverkan rörande olika aspekter av cyberhotet. Även denna samverkan skulle underlättas om den hanterades av en för ändamålet utpekad organisation.

En sådan organisation skulle också ha en viktig roll genom att ge råd om hur man skyddar sig mot cyberangrepp till de företag, myndigheter och organisationer vars verksamhet är starkt beroende av fungerande it-system. En speciell aspekt på cyberkrigföring är den roll som den spelar i militära sammanhang. De flesta moderna vapensystem är i dag beroende av avancerad informationsteknologi, t.ex. satellitnavigering, radarsystem, informationsöverföring m.m. Det innebär att det mesta av militär verksamhet kräver såväl kvalificerat skydd mot cyberangrepp som att angrepp mot en motståndares informationssystem kan ge mycket stora fördelar.

Redundans i samhällskritiska system

Cybersäkerhet är dock så mycket mer än ett aktivt skydd mot antagonister som har för avsikt att förstöra ett annat lands it-infrastruktur. Cybersäkerhet handlar också om att

värja sig mot fel och brister i system som gör att system oplanerat stängs av eller slutar att producera pga. okända fel och brister. Detta har vi t.ex. sett vid tillfällena då flygplatsradar och kommunikationer slagits ut och flygplan fått dirigeras om eller inte haft möjlighet att lyfta/landa. Detta är ytterst problematiskt och påvisar en brist både på systemresiliens och en uppenbar brist på redundans.

Med dagens system är det möjligt att bygga in både resiliens och redundans utan att man nödvändigtvis behöver ha flera olika kompletta system för samma uppgift. Detta är ett arbete regeringen borde se över för samhällskritiska system såsom flygplatsers kritiska system, betalningskritiska system, ledningssystem för blåljusmyndigheter samt andra system som kan klassas som kritiska för samhällets grundfunktionalitet.

Psykologiskt försvar

Under Rysslands annektering av Krim såg vi tydliga exempel på hur hybridkrigföring användes – och idag används mer än någonsin. Hur Ryssland genom att så tvivel i vem som gjorde vad, när det gjordes och hur det gjordes, effektivt missledde omvärlden och försvårade beslutsfattandet. Detta är en medveten och genomarbetad strategi för att sprida desinformation och skapa osäkerhet – både bland beslutsfattare och hos den allmänna opinionen. Idag är Sverige sårbart för denna typ av informationskrigföring. Det är som en form av ständigt pågående visklek där man varken vet vad som sades från början eller vem som sa det.

Exempel finns också på hur Ryssland genom skrämselfpropaganda har försökt förmå länder att ta eller inte ta vissa beslut och på så vis styra länders politiska debatt.

Vi föreslår att ansvaret för det psykologiska försvaret idag lyfts ut ur MSB:s ansvarsområde och återigen görs till en egen myndighet med tydlig offentlig profil. Det är viktigt att offentliggöra de informationsangrepp som sker mot Sverige för att höja medvetandenivån hos såväl journalister som allmänhet. Men det psykologiska försvaret handlar inte enbart om aktivt påverkansarbete. Det behövs också ett arbete för att rusta människor redan från skolåldern. Det handlar inte minst om att tidigt lära sig källkritik och att bli medveten om att informationskrigföring förekommer.

Men, inte bara enskilda individer utan även etablerad media är i ett utsatt läge. Tidspress kan göra det svårt att hinna källgranska texter och nyheter. Det gör att journalister kan användas, och har använts, för att sprida desinformation och propaganda förklätt till nyheter.

En annan huvuduppgift för en ny myndighet bör vara att stödja, bidra till och sprida forskning kring informationskrigföring och propaganda. Därför är det viktigt att vi får en självständig myndighet med ansvar för det psykologiska försvaret. För detta avsätter vi 40 miljoner kronor kommande år.

Rymdsäkerhet

För att säkerställa att även nya möjligheter tas tillvara likaväl som att en förmåga byggs upp mot nya potentiella hot är det av största vikt att nya möjligheter likaväl som hot identifieras. Ett område där det blir allt mer viktigt att bygga upp en strategi och kompetens inom är rymden. Det är främst en arena för forskning och inom en

överskådlig framtid näringsliv. Men, både klimathot och säkerhetsaspekter måste vara en del i utvecklingen av exploateringen av rymden.

Sverige bör vara en av de nationer som framhåller åsikten att rymden i sig själv ska fortsätta vara ett område som inte militariserar. Men, oavsett internationella konventioner så är satelliter idag avgörande för livet som vi känner det på jorden. Navigering, vädersatelliter och kommunikationssatelliter är bara tre väsentliga områden där rymden idag fyller en avgörande roll. På detta område är det således av största vikt att det byggs upp både redundans systemen emellan såväl som resiliens i systemen. Därför är t.ex. EU:s Galileoprojekt något vi kristdemokrater tycker fyller en viktig kompletterande funktion till dagens befintliga GPS-system.

Av dessa anledningar ser vi positivt på den rymdstrategi rymdutredningen föreslog. I den strategi som tas fram bör, utöver redan utpekade områden, säkerhet göras till ett av de övergripande målen.

Utred samlad logistiktjänststrategi

I dag betraktas försvarsindustrin i många länder som ett viktigt nationellt intresse. Här spelar även arbetsmarknadsintressen och viljan att utnyttja försvarsindustrin som en ”teknikdrivande” faktor i näringslivet in. Detta är mer eller mindre uttalat i olika länder. Våra nära samarbetspartner Norge och Finland har klart uttalade strategier för att utveckla sin egen försvarsindustri för att tillgodose speciella nationella behov. I det finska fallet är t.ex. industrins roll i kris- och konfliktsituationer en viktig inflytelsefaktor. Sammantaget innebär detta att försvarsindustrier aldrig kommer att arbeta på en fullt ut konkurrensutsatt marknad.

Sverige saknar i dag en sammanhängande försvarsindustristrategi där säkerhetspolitiska överväganden, försvarsindustrins roll i det nationella försvaret, dess roll som internationell samarbetspartner samt Sveriges teknologiska möjligheter vägs samman.

Kristdemokraterna anser det som mycket angeläget att en sådan strategi utarbetas. Viktiga komponenter i en sådan strategi bör vara:

Hur säkerställer vi tillgången till utländsk försvarsmateriel även vid kriser och konflikter i vår omvärld och i situationer då betalning i form av pengar är av underordnad betydelse, utan främst försvarsmateriel efterfrågas? Inom vilka försvarsrelaterade teknologiområden kan vi till rimliga kostnader upprätthålla en hög och internationellt konkurrenskraftig nivå och därmed vara en internationellt intressant samarbetspartner? Hur säkerställer vi en nära samverkan mellan Försvarsmakten och försvarsindustrins kompetenser i kris- och krigssituationer? Hur verkar vi för ett utökat nordiskt och europeiskt samarbete inom försvarsindustriområdet?

Varje land har rätten till självförsvar. Det finns situationer där bruket av vapenmakt kan vara det enda sättet att avvärja humanitära katastrofer. Sverige är beroende av att kunna importera vapen eller delar till vapensystem för att vi ska kunna försvara vårt land och för att vi ska kunna delta i fredsskapande operationer. På samma sätt är andra länder beroende av import av försvarsmateriel för att kunna lösa samma uppgifter. Att vi själva skulle tillverka alla de olika system som Försvarsmakten behöver för att kunna lösa sina uppgifter är såväl ekonomiskt som tekniskt omöjligt.

Problemet är att se till att sådan försvarsmateriel som vi tillverkar eller är med och utvecklar tillsammans med andra inte kommer i händerna på regimer eller grupper som inte delar våra värderingar avseende demokrati och mänskliga rättigheter. Den internationalisering som sker inom alla områden, även tillverkning och utveckling av försvarsmateriel, gör att denna fråga inte enbart är ett svenskt nationellt problem utan även måste bli en del av vårt samarbete inom ramen för olika internationella organisationer som FN, EU och Nato.

Enligt dagens krigsmateriellag får tillstånd enbart ges om exporten är till fördel för svensk försvars- och säkerhetspolitik. Exporten får inte ske till krigförande länder och inte leda till att mänskliga rättigheter kränks. Sverige skiljer därför på försvarsmateriel för strid och övrigt försvarsmateriel.

Underrättelsetjänst

Traditionellt har utrikesunderrättelsetjänsten varit ett område som i första hand hanterats av den militära underrättelsetjänsten (MUST) och Försvarets radioanstalt (FRA). När det gäller exempelvis organiserad brottslighet har polisen och tullen kraftigt utökat sitt samarbete såväl inom ramen för EU som med enskilda utländska polisorganisationer. Flera av de hot som finns rörande internationell terrorism och internationell droghandel – som i båda fallen kan ha beröringspunkter till vårt deltagande i fredsoperationer – berör flera myndigheter. Vår strävan att förhindra spridning av massförstörelsevapen kräver samverkan mellan flera svenska och utländska myndigheter, för att exempelvis identifiera och hindra försäljning av ”dual use”-teknologi. De områden där det är oklart vilken eller vilka myndigheter som borde ansvara för nödvändig inhämtning av information ökar.

Även om det sker en viss samverkan mellan de svenska myndigheterna i dag är risken stor att information som inhämtats av en myndighet inte kommer de andra myndigheterna till kännedom, därför att man inte inser den andres behov av informationen. Likaså föreligger det en risk att flera myndigheter samtidigt bedriver likartad underrättelseinhämtning.

Inom det område som skulle kunna benämnas ”politisk underrättelsetjänst” – t.ex. bedömningar av länders förmåga och vilja att skaffa sig massförstörelsevapen eller deras tänkbara agerande i internationella konflikter – sker det i dag informationsinhämtning och analys vid ett flertal myndigheter. Detta behöver inte vara onödigt då olika perspektiv bidrar till en breddad bild och ett bättre beslutsunderlag. Det vore dock värdefullt om det fanns en organisation som hade ett tydligt mandat att inhämta och analysera information från utlandet på stor bredd, inte bara inom ett visst sakområde. Risken för att viktig information ”faller mellan stolarna” skulle därmed kunna minimeras.

Behovet av specifikt militär och polisiär underrättelseinhämtning kommer alltid att finnas och måste hanteras av personal med god kunskap inom dessa sakområden. De måste fortsatt vara nära knutna till ansvariga myndigheters verksamhet.

Kristdemokraterna föreslår därför att det tillsätts en utredning som analyserar de behov av utlandsunderrättelser som krävs för att ge regeringen bästa möjliga underlag i dessa frågor, hur dagens struktur bidrar till detta, var det finns brister samt om det finns

skäl att förändra underrättelseorganisationsstrukturen eller inte. I utredningsdirektiven bör också principen om maktdelning ingå.

Arktis

Arktis ökar snabbt i betydelse, ur både militär och klimatsynpunkt. Vi ser redan i dag att isen i de arktiska områdena smälter fortare än vad tidigare prognoser förutsett. Det öppnar upp nya handelsvägar, men samtidigt riskerar det att utlösa en stormaktskonkurrens såväl av kontrollen över dessa som om de naturresurser vilka sannolikt finns i Arktis. Detta kopplat till dess fortsatta eller ökande betydelse för såväl basering av kärnvapenmissiler som skydd mot sådana talar för en ökad militarisering av regionen på sikt.

Arktis bedöms innehålla 13 % respektive 30 % av världens i dag ännu icke upptäckta förekomster av olja och gas. Militärt har Arktis under mycket lång tid varit av strategisk betydelse för Ryssland genom att huvuddelen av Rysslands kärnvapenbestyckade ubåtar har sina baser på Kolahalvön. Senaste tiden har Ryssland också valt att bygga ut sin militära närvaro i Arktis genom att antingen öppna nya baser eller anlägga nya på bl.a. Nysibiriska öarna, Novaya Zemlya, Franz Josef Land and Severnaya Zemlya. Till detta kommer Rysslands prioritering av kärnvapen inom ramen för sin militärreform. Sammantaget är det tämligen tydligt att intresset för det arktiska området inte kommer att minska.

Men även klimataspekterna där vi ser en allt större issmältning i området skapar svårigheter att tydligt identifiera konsekvenserna av klimatförändringar och på kort sikt står det klart att den globala uppvärmningen och miljöförstörelsen med stor sannolikhet kommer att få allvarliga konsekvenser på längre sikt. Issmältningen gör att Arktis inom något decennium kommer vara isfritt väsentliga delar av året vilket gör att de ekonomiska aktiviteterna kommer att tillta snabbt. Det gäller sjöfart, fiske samt olja- och gasutvinning. När Arktis fullt ut kan utnyttjas för sjötransporter kommer transportsträckan från Japan, Sydkorea och norra Kina till Europa förkortas med ca 40 %, vilket innebär stora ekonomiska vinster.

För USA:s del är Arktis viktigt för skydd mot interkontinentala robotar. Samt att flertalet länder som på något sätt har eller gör anspråk på delar av Arktis idag har någon form av militär aktivitet i området.

Vidare fick Kina 2013 observatörsstatus i Arktiska rådet. Kinas redan i dag stora, och växande, ekonomiska och militära styrka kommer innebära att landet, med eller mot sin vilja, behöver engagera sig i globala säkerhetsfrågor. Kinesiska ställningstaganden, t.ex. rörande Arktis och skydd av handelsvägar, kommer sannolikt att påverka även oss. Det är osannolikt att Kina inom överskådlig tid kommer kunna konkurrera med USA militärt.

Av dessa anledningar ser vi positivt på att den svenska Arktisstrategin betonar vikten av att Arktis är och ska förbli ett långspänningsområde. Men det är viktigt att Sverige även fortsättningsvis aktivt arbetar med relationerna inom Arktiska rådet och samtidigt bevakar potentiella frågor rörande klimat, naturresurser och säkerhetspolitik som sannolikt kommer att tillta i en nära framtid.

Mikael Oscarsson (KD)

Andreas Carlson (KD)

Tuve Skånberg (KD)

Sofia Damm (KD)